

Vplyv priamych zahraničných investícií¹ na exportnú výkonnosť Slovenska

Ing. Štefan Burda

OBSAH:

1. Retrospektívna časť.....	196
2. Analytická časť.....	200
2.1. Zahraničné investície a exportná výkonnosť.....	200
2.2. Zahraničné investície a sektorová exportná výkonnosť.....	204
2.3. Zahraničné investície a finálna štruktúra exportu.....	206
2.4. Zahraničné investície a výmenné relácie.....	208
3. Záverečná časť.....	211
3.1. Ku predpokladom ekonomického rastu a exportu vo väzbe na zahraničné investície..	211
3.2. K výnosom z priamych zahraničných investícií.....	212
3.3. K výmenným reláciám v zahraničnom obchode.....	213
Literatúra a použitá údajová základňa.....	215
Zhrnutie.....	216
Summary.....	217

Projekt :VEGA 09/12

Registračné číslo projektu: 2/0213/09

Hlavný projekt: *Dlhodobé faktory ovplyvňujúce konvergenciu ekonomiky Slovenska k úrovni vyspelých krajín EÚ*

Vedúci hlavného projektu: *Kárász Pavol, RNDr. CSc. – PÚ SAV*

Čiastkový projekt: *Vybrané aspekty zahranično-ekonomických vzťahov Slovenska so zreteľom na exportnú výkonnosť*

Riešiteľ čiastkového projektu: *Burda Štefan, Ing. – PÚ SAV*

Termín riešenia čiastkového projektu: od 01.2009 do 12.2012

Výskumné ciele čiastkového projektu: Hodnotenie vývoja a efektívnosti zahranično - ekonomických vzťahov Slovenska s dôrazom na exportnú výkonnosť a vonkajšiu ekonomickú rovnováhu, skúmanie podmienok, ktoré smerujú ku konvergencii ekonomiky k úrovni vyspelých krajín EÚ .

Výskumné ciele čiastkového projektu v roku 2010: Identifikácia kvalitatívnych zmien a vývojových tendencií v krízovom období (2007–2010) na výkonnosť a efektívnosť slovenského exportu pod účinkom priamych zahraničných investícií. Skúmanie relevantných relácií v rámci Európskej únie so zreteľom na Európsku menovú úniu (EMU)² a krajiny V-5³.

¹ Z metodicko-úsporných dôvodov je v tejto analytickej štúdií používaný tiež výraz „zahraničné investície“ ako synonymum „priamych zahraničných investícií“.

² EMU – Európska menová únia, alebo tiež EA – Euro area, zjednodušene „eurozóna“, ktorú v súčasnosti tvorí 16 krajín EÚ: BE - Belgicko, DE – Nemecko, IE – Írsko, GR – Grécko, ES – Španielsko, FR – Francúzsko, IT –

1. Retrospektívna časť⁴

V globálnej ekonomike, prezentovanej vysokým stupňom medzinárodného podnikania nadnárodných spoločností, a z toho vyplývajúcej zvýšenej zahranično-obchodnej výmeny tovaru a služieb, vystupujú do popredia *nové prvky a kritéria hodnotenia efektívnosti* vonkajšej ekonomickej výkonnosti. Týka sa to predovšetkým malých, vysoko otvorených ekonomík. Tieto hodnotenia majú jeden *spoločný znak*: sú založené na *miere pôsobnosti a účinnosti* národne nedefinovaného zahraničného kapitálu, prezentovaného najmä „*priamymi zahraničnými investíciami*“ (PZI). Ich „vonkajší vplyv a zmeny“ možno sledovať v národných štatistikách na bežných účtoch platobnej bilancie pod ukazovateľom „*výnosy*“, kde je možné tiež identifikovať informáciu o prínose - alebo strate pre národný produkt z titulu práce, vykonanej v zahraničí, alebo opačným smerom.

Nové pohľady sú výsledkom dlhodobého liberálneho „*trhové prístupu*“ vo vývoji svetovej ekonomiky, ktorému vychádzajú v ústrety všetky významné *nadnárodné spoločnosti* so zmiešaným zahraničným kapitálom. Dôkladne si osvojili ekonomický princíp , že *finančný kapitál musí byť návratný*, či už v podobe ziskov, dividend, úrokov, alebo iných transferov, ktoré sa v národných makro - bilanciách objavujú na bežnom účte platobnej bilancie ako investičný príjem, alebo výdaj. Ak tomu tak nie je, dochádza k podnikateľskému útlmu, zväčša však k presunu podnikateľských aktivít do efektívnejšieho ekonomického prostredia.

Z analytických úvah a výsledkov predošlých prác prezentovaného čiastkového projektu VEGA [1] vyplýva, že vo vývoji vonkajšej rovnováhy Slovenska začali *priame zahraničné investície* čoraz viac zohrávať svoju „*pseudopozitívnu úlohu*“ prostredníctvom už spomenutých nadnárodných spoločností – *transnacionálnych korporácií (TNK)* - ktoré na jednej strane zvyšujú exportný potenciál, zamestnanosť a celkový ekonomický rast, ale *zvyšujú aj „výnosy“* (zisky, dividendy, iné transfery), *ktoré z ekonomiky odchádzajú*. Dochádza tak k prerozdeľovaniu vytvoreného národného produktu v neprospech jeho využiteľnosti vo vnútornej ekonomike. *V súčasnosti (1.polrok 2010) vytvárajú výnosy z investícií deficit vo výške 4,1 % nominálnej hodnoty HDP*, kým dlhodobý slovenský „*deficitný strašiak*“ – *tovarová výmena*, sa práve zásluhou

Taliansko, CY – Cyprus, LU – Luxembursko, MT – Malta, NL – Holandsko, AT – Rakúsko, PT – Portugalsko, SK – Slovensko, SI – Slovinsko, FI – Fínsko.

³ *Ekonomické zoskupenie V - 5* : CZ – Česko, HU – Maďarsko, PL – Poľsko, SK – Slovensko, SI - Slovinsko

⁴ *Vybraný súhrn tematicky relevantných poznatkov v rámci predmetného čiastkového projektu VEGA*

exportného potenciálu zahraničných investícií dostáva v rovnakom čase do aktívnej polohy (2,1 % nominálneho HDP). V *deficitných súvislostiach* slovenskej ekonomiky sa však pod vplyvom zahraničných investícií počnúc rokom 2008 prvýkrát nachádzajú aj *medzinárodné služby* – v 1.polroku 2010 deficit na bežnom účte platobnej bilancie vo výške 1,6 % nominálneho HDP.

Členstvo Slovenska v EMU, resp. EA počnúc rokom 2009 hodnotia makroekonomické analytické štúdie ako *pozitívne riešenie*, ktoré umožňuje stabilizáciu sociálnoekonomických procesov a minimalizuje predchádzajúci vývoj negatívnych ekonomických špecifik a paradoxov vo vývoji vonkajších ekonomických vzťahov[1.2]. Z logických dôvodov sa zjednodušil aj pohľad na oblasť menovej a kurzovej politiky nielen štátu, ale predovšetkým proexportne zameranej podnikateľskej sféry, pretože rozhodujúca časť exportu smeruje do EÚ. Do tohto procesu sa kardinálnym spôsobom „zamiešala“ *globálna svetová kríza*, ktorá nekontrolovateľne pozmenila, predovšetkým kvantitatívnym spôsobom, vonkajšie ekonomické vzťahy všetkých krajín EÚ.

Procesom *zvyšovania deficitov výnosov* vplyvom prítomnosti a navrhovania zahraničného kapitálu sú zaťažené *všetky nové členské štáty EÚ bez výnimky*, dokonca možno formulovať, na základe výsledkov doterajšieho vývoja, kvalitatívny vzťah: *čím vyšší prílev priamych zahraničných investícií, tým vyšší deficit výnosov a zhoršenie vonkajšej rovnováhy*. Toto pravidlo možno ešte rozšíriť: *platí tým viac, čím je ekonomika menšia a viac otvorená*.

Vyššia, resp. nadpriemerná funkčná otvorenosť ekonomiky (exportná výkonnosť + dovozná náročnosť) je v rámci eurozóny, ale aj celého ekonomického priestoru EÚ-27, príznačná predovšetkým *pre slovenskú ekonomiku* práve zásluhou významného postavenia *zahraničných investícií v slovenskom zahraničnom obchode*. Je potrebné doplniť a zopakovať, že na miere pôsobnosti a účinnosti zahraničného dopytu a ponuky je založený aj progresívny *ekonomický rast* a *úroveň zamestnanosti*.

Súvisiace *relácie ekonomického rastu a vonkajšej otvorenosti* slovenskej ekonomiky v období registrovaného krízového obdobia dosahovali tieto hodnoty:

- *ekonomický rast*, vyjadrený v nominálnych hodnotách HDP sa v roku 2007 zvýšil medziročne o 11,8 %, v roku 2008 o 9,2 %, v roku 2009 poklesol medziročne o 5,8 % a v 1.polroku 2010 vzrástol medziročne o 3,9 %.

- **vývoz a dovoz výrobkov a služieb** v roku 2007 zaznamenal 174,5 % nominálnej hodnoty HDP, v roku 2008 sa znížil na 168,3 % HDP, v roku 2009 poklesol na 140,5 % HDP a v 1. polroku 2010 sa zvýšil na 156,6 % nominálnej hodnoty HDP.

Takmer nekvantifikovateľným fenoménom zmien vo vonkajšej výkonnosti a efektívnosti, ktorý v trhovej ekonomike postihuje predovšetkým tovarovú výmenu, sú tiež „**transferové ceny exportu**“⁵. Do finálnej štruktúry technologicky náročných – viacstupňových výrob vstupujú tzv. „**montážne ekonomiky**“, ktoré sú charakterizované predovšetkým nižšími mzdovými a nepriamymi fixnými nákladmi, pričom poloprodukty a komponenty, potrebné k montáži finálneho produktu majú už vysokú pôvodnú pridanú hodnotu a sú v značnej miere importované z inej krajiny. To oprávňuje a súčasne umožňuje materským spoločnostiam (rozhodujúcim vlastníkom) prostredníctvom organizovaných sietí obchodných organizácií konečné prerozdelenie sumárnej pridanej hodnoty produktu na export. V slovenských podmienkach sú toho typickým príkladom priemyselné sektory automobilového a elektrotechnického priemyslu, ktoré zabezpečujú podstatnú časť exportnej produkcie. Je len samozrejmé, že potom pridaná hodnota nezostáva celá na Slovensku.

Kvalitatívny význam výnosov spočíva v tom, že predstavujú najčistejšiu zložku pridanej hodnoty (zisky, dividendy, úroky, mzdy a iné...), ktoré ekonomika môže v medzinárodnom podnikaní buď získať, alebo stratiť, čo v konečnom dôsledku vplyva aj na vonkajšiu ekonomickú rovnováhu a spomenutú úroveň prerozdelenia vytvoreného domáceho produktu. Ekonomická kategória „**pridanej hodnoty exportu**“ sa tak dostáva do fiktívnejšej polohy, výstižnejšie by bolo ekonomické vyjadrenie „**finálna hodnota exportu**“, ktorá by zohľadňovala aj úroveň pridanej hodnoty dovozných častí exportnej produkcie. Nehovoriac o tom, že by bolo možné objaviť aj geopolitické záujmy a vplyvy, aj keď treba rešpektovať, že liberalizácia medzinárodného kapitálu, jeho účinnosti a efektívnosti prostredníctvom spomenutých nadnárodných spoločností nerozlišuje národné príjmy a výdavky pri podnikaní a následné rozdelenie konečného produktu - výnosov. Malé otvorené ekonomiky profitujú z núkajúcich sa možností zvyšovať svoj národný produkt za pomoci nadnárodných investičných prostriedkov, technologických a vedecko-výskumných poznatkov, ale následne sú sklamané, že vytvorený produkt sa nerozdeľuje podľa národných, ale

⁵ *Podstata transferových transakcií spočíva v tom, že výrobné činnosti sú lokalizované v dcérskych spoločnostiach TNK v iných krajinách ako činnosť obchodná, vrátane finálneho exportu, ktorú vykonávajú materské spoločnosti a podľa vlastnej stratégie prerozdeľujú aj vytvorený zisk a pridanú hodnotu exportnej produkcie, vyrobenej v cudzom ekonomickom prostredí prostredníctvom cudzích výrobných zdrojov*

nadnárodných princípov. To je aj hlavný dôvod, prečo vznikajú neustále pokusy *ovplyvňovať (regulovať) na národnej úrovni finálne dôchodky*.

Vplyv priamych zahraničných investícií na *vývoj vonkajšej ekonomickej výkonnosti Slovenska* v krízovom období a po vstupe do EA je zrejmý z nasledujúcej tabuľky, z pohľadu vybraných ukazovateľov tohto ekonomického segmentu:

údaje v mil. EUR

Bilančné položky (saldo)	rok 2007	rok 2008	rok 2009	rok 2010*
<i>Tovar</i>	-646,5	- 687,3	1 186,8	669,1
<i>Služby</i>	388,1	-469,1	-1 246,2	-488,2
<i>Výnosy</i>	-2 302,8	-2 209,5	-1 287,9	-716,1
Bežný účet plat. bilancie	-2 889,5	- 4 226,1	- 2 023,5	-614,3
<i>HDP v b. c.</i>	54 817,4	64 824,2	63 331,6	31 427,7
Deficit bežného účtu**	5,27	6,52	3,20	1,95

Prameň: NBS: použité revidované údaje platobných bilancií, prepočet z SKK na EUR - Archív kurzových lístkov NBS: rok 2007 1EUR=33,781 SKK, rok 2008 1EUR=31,291 SKK

*1.polrok 2010

**Záporné saldo bilancie bežného účtu vyjadrené v percentách k hodnote HDP v bežných cenách, pri prepočte použité revidované údaje ŠÚ SR, metodika ESNÚ 95

Sledovaný tematický cieľ exaktnejším spôsobom približujú a dopĺňajú ďalšie analytické výsledky:

Vývoj výnosov v krízovom období a po vstupe do EA

údaje v mil. EUR

Ukazovatele výnosov	Bilancia - saldo			
	2007	2008	2009	2010*
<i>Výnosy celkom</i>	- 2 302,8	- 2 209,5	-1 287,9	-716,1
Deficit výnosov**	4,20	3,41	2,03	2,28
<i>Výnosy z kompenzácie pracovníkov</i>	1 027,6	1 243,0	1 099,7	565,5
<i>Výnosy z investícií</i>	- 3 330,5	- 3 452,5	-2 387,6	-1 281,7
Deficit výnosov z investícií**	6,07	5,33	3,77	4,08
<i>Reinvestovaný zisk z investícií v SR⁶</i>	610,3	575,2	469,7	34,5
• % z výnosov investícií	15,17	13,03	14,87	1,9***

Prameň: NBS, Platobné bilancie SR za príslušné obdobie

*1.polrok 2010

**Záporné saldo bilancie celkových výnosov, resp. výnosov z investícií, vyjadrené v percentách k nominálnej hodnote HDP

***Polročné výsledky zrejme nemajú dostatočnú vypovedaciu schopnosť

⁶ Reinvestovaný zisk priameho investora v Slovenskej republike, vykazovaný ako inkaso na finančnom účte, resp. ako platba (výdajová položka) na bežnom účte platobnej bilancie. Rovnakým spôsobom je vypočítaný aj podiel reinvestovaného zisku na výnosoch.

Výsledky v tabuľkách potvrdzujú predchádzajúce úvahy o tom, že príjmy i výdaje výnosov TNK sa distancujú od národných ekonomických záujmov a sú v súlade so štruktúrou a dynamikou exportu ktorý vykonávajú, čo sa prejavilo *v krízovom období* v pomernom a *výraznom znížení deficitu výnosov*, najmä z priamych investícií.

2. Analytická časť

2.1. Zahraničné investície a exportná výkonnosť

Vývoj, resp. vzťah *zahraničných investícií na Slovensku* k jeho exportnému potenciálu vyjadruje nasledujúca tabuľka :

údaje v mil. EUR

Ukazovateľ	2007	2008	2009	2010*
<i>Stav zahraničných investícií⁷</i>	26 926,3	30 690,3	34 211,0	36 628,0
<i>Prílev PZI</i>	2 617,6	916,3	839,1	.
<i>Exportná výkonnosť v % HDP**</i>	86,6	82,6	70,1	78,7
<i>Nárast-pokles exportu</i>	8 954,5	5 450,8	-7 962,9	2 841,0

Pramene

NBS: Stav priamych zahraničných investícií, Medzinárodná investičná pozícia SR v hodnotenom období

ŠÚ SR: Ukazovatele ekonomického vývoja Slovenskej republiky – hrubý domáci produkt, v hodnotenom období

**1.polrok 2010, medziročný nárast-pokles exportu je aritmeticky spriemerovaný*

***Vývoz tovaru a služieb, vyjadrený pomerom k nominálnej hodnote HDP v %*

Z uvedených výsledkov, s prihliadnutím aj na informácie z retrospektívnej časti, možno vyčítať predovšetkým tieto súvislosti:

- *vývoj exportnej výkonnosti* logicky kopíruje zmeny v pohybe exportu (nárast -pokles). Podobný súzvučie možno vidieť aj pri porovnaní exportnej výkonnosti s vývojom HDP. Vyplýva z toho očakávaný záver, že *dynamika ekonomického rastu je podstatným spôsobom závislá na*

⁷ Podľa nomenklatúry, ktorú uplatňuje NBS, sú *priame zahraničné investície na Slovensku* vykazované v štruktúre: *majetková účasť + reinvestovaný zisk + ostatný kapitál*. Pri prepočtoch sú použité reálne menové kurzy EUR/SKK (rok 2007 1EUR=33,781 SKK, rok 2008 1EUR=31,291 SKK).

Majetková účasť – zahŕňa majetkové akcie (s hlasovacím právom aj bez neho) okrem prioritných akcií bez účasti na zisku, ktoré sú považované za dlhové cenné papiere a zaradené do „ostatného kapitálu“. Ďalej zahŕňa majetkovú účasť v pobočkách, všetky peňažné a nepeňažné vklady priameho investora do základného kapitálu dcérskych a pridružených podnikov a iné kapitálové príspevky.

Reinvestovaný zisk – skladá sa z ekvivalentných podielov priamych investorov na zisku dcérskych a pridružených spoločností, ktorý nie je rozdelený formou dividend a zisku

Ostatný kapitál – rôzne vnútorné (priamy investor, dcéry, pobočky) úverové operácie – finančné výpožičky vrátane dlhových cenných papierov a dodávateľských (obchodných) úverov

exporte. Do vývoja „vklinená“ globálna kríza zmenila iba kvantitatívny obsah, nie ich kvalitatívnu spätosť

- *zahraničné investície* ako keby krízový vývoj ignorovali a exportná výkonnosť ich nezaujímala. Je to však iba prvý zjednodušený pohľad: ďalšie analytické výsledky dokazujú, že priemyselné sektory s vyššou prítomnosťou zahraničných investícií vykazujú aj v krízovom období vyššiu úroveň exportnej výkonnosti

Vzhľadom na obmedzenú porovnateľnosť informácií prostredníctvom Eurostatu uvedieme ekvivalentné informácie prostredníctvom českých štatistických informácií(ČSÚ, ČNB) o *vzťahu zahraničných investícií k exportnej výkonnosti v Českej republike*, najmä z dôvodu historických súvislostí vo vzájomných ekonomických vzťahoch:

údaje v mil. EUR

Ukazovatele českej ekonomiky	2007	2008	2009	2010*
<i>Stav zahraničných investícií</i> ⁸	76 337,8	81 301,7	84514,9	90 299,2
<i>Prílev PZI</i>	7 634,3	4 415,4	1 964,5	3 116,3
<i>Exportná výkonnosť v % HDP</i> **	80,05	77,09	69,10	75,59
<i>Nárast-pokles exportu</i>	13 688,7	9 772,5	- 18 483,4	8 163,9
<i>HDP v b. c.</i>	127 330,5	147 879,3	137 161,5	145 955(f)

Pramene:

ČSÚ – Databáze časových řad ARAD, Česká národní banka – Publikace platební bilance, Přímé zahraniční investice Eurostat, Bruttoinlandsprodukt zu Marktpreisen – pre rok 2010 prognóza (f)

*1.polrok 2010

**Vývoz tovaru a služieb, vyjadrený pomerom k nominálnej hodnote HDP v %

Vývojové komparatívne súvislosti medzi českou a slovenskou ekonomikou:

- *česká ekonomika* vykazuje trvale mierne *nížšiu úroveň exportnej výkonnosti* v porovnaní so slovenskou, avšak kvalitatívny vývoj tohto ukazovateľa v sledovanom krízovom období je takmer rovnaký. Podobnú porovnateľnosť vykazuje aj vzťah vývoja ekonomického rastu

⁸ Podľa nomenklatúry, ktorú uplatňuje NBS, sú **priame zahraničné investície** na Slovensku vykazované v štruktúre: **majetková účasť + reinvestovaný zisk + ostatný kapitál**. Pri prepočtoch sú použité reálne menové kurzy EUR/SKK (rok 2007 1EUR=33,781 SKK, rok 2008 1EUR=31,291 SKK). Spresnenie štruktúry PZI:

Majetková účasť – zahŕňa majetkové akcie (s hlasovacím právom aj bez neho) okrem prioritných akcií bez účasti na zisku, ktoré sú považované za dlhové cenné papiere a zaradené do „ostatného kapitálu“. Ďalej zahŕňa majetkovú účasť v pobočkách, všetky peňažné a nepeňažné vklady priameho investora do základného kapitálu dcérskych a pridružených podnikov a iné kapitálové príspevky.

Reinvestovaný zisk – skladá sa z ekvivalentných podielov priamych investorov na zisku dcérskych a pridružených spoločností, ktorý nie je rozdelený formou dividend a zisku

Ostatný kapitál – rôzne vnútorné (priamy investor, dcéry, pobočky) úverové operácie – finančné výpožičky vrátane dlhových cenných papierov a dodávateľských (obchodných) úverov

k exportnej výkonnosti, z čoho možno taktiež usudzovať na podobne významnú závislosť dynamiky ekonomického rastu na exporte

- porovnateľným spôsobom s vývojom slovenskej ekonomiky možno hodnotiť aj vplyv zahraničných investícií na exportnú výkonnosť v krízových podmienkach: na jednej strane *fiktívna nezávislosť*, na strane druhej vyššia exportná výkonnosť sektorov s vyššou prítomnosťou zahraničných investícií v porovnaní s národnými exportnými sektormi.

Zo štatistiky Eurostatu, napriek neúplnej časovej konzistentnosti s národnými informaticami, možno ešte doplniť niektoré informácie o účasti priamych zahraničných investícií v priestoroch európskych ekonomík a ich vplyve na exportnú výkonnosť *za rok 2008* približne takto:

Priame zahraničné investície a HDP

- priame investície (stav) tvorili *v EÚ (27)* podiel na hodnote HDP vo výške 19,4 %, v EA(15)- ešte bez účasti SK- podiel vo výške 34,4 %
- *v krajinách V-5* tvoril podiel PZI (aritmetický priemer) na hodnote HDP vo výške 44,6 % z toho v Česku vo výške 53,9 % HDP, v Maďarsku 57,2 % HDP a *na Slovensku* vo výške 50,3 % HDP. Priemer skresľuje Poľsko (32,1 % HDP), ale najmä Slovinsko (29,6 % HDP).
- „*veľká európska štvorka*“ (Nemecko, Francúzsko, V. Británia, Taliansko) vykazovala v označenom roku priemernú hodnotu zahraničných investícií vo výške 29,7 % HDP, z toho Taliansko iba vo výške 15,5 % HDP
- pre porovnanie: USA vykazovali v sledovanom roku podiel zahraničných investícií vo svojej ekonomike vo výške 16,7 % HDP (a bol to dvojnásobok v porovnaní s rokom 1997), Japonsko vo výške 4,4 % HDP (v roku 1997 vo výške 0,7 % HDP)

Priame zahraničné investície a export

Pre túto analytickú časť boli použité informácie *Eurostatu za rok 2009* o celkovom exporte tovaru a nominálnom HDP a vypočítaný *percentný podiel exportu na HDP – v podstate exportná výkonnosť tovaru*, s týmito výsledkami:

- podiel celkového *exportu EÚ (27)* na vytvorenom HDP dosiahol hodnotu vo výške 27,9 %, *v eurozóne (EA 16)* vo výške 28,7 % HDP
- *v krajinách V-5* dosiahla exportná výkonnosť tovaru priemernú hodnotu 46,4 % HDP, z toho v Česku 59,1 % HDP, Maďarsku 64,6 % HDP, Poľsku 31,0 % HDP, na Slovensku 63,4 % HDP a v Slovinsku 53,0 % HDP

- „*veľká európska štvorka*“ vykazovala priemernú hodnotu exportnej výkonnosti tovaru vo výške 29,8 % HDP, z toho Nemecko 33,7 % HDP, Francúzsko 18,2 % HDP, Taliansko 19,1% HDP a V. Británia 16,2 % HDP
- *mimoeurópske porovnania* exportnej výkonnosti tovaru v roku 2009: USA – 7,5 % HDP , Japonsko – 16,0 % HDP (rok 2008)

Prameň: Eurostat, Direktinvestitionsbestände in % des BIP, Letztes Update 08.10.2010

Čiastkové závery k výsledkom Eurostatu

Základný poznatok spočíva v tom, že komparácie, či už pozitívnych, alebo negatívnych kvantitatívnych väzieb zahraničných investícií k vývoju exportnej výkonnosti takmer nemajú v členitej veľkostnej štruktúre európskych ekonomík relevantný význam. Prvotným kritériom zostáva už spomenutá vonkajšia otvorenosť, ktorá u *malých ekonomík priemyselného* typu nemôže byť bez nadpriemerného exportu dostatočne efektívna a konkurencieschopná. V pozadí zohrávajú svoju úlohu aj historické *geopolitické súvislosti*, ktoré v konečnom dôsledku môžu dokresliť koncepcné vývojové tendencie týchto kardinálnych ekonomických záujmov.

Z veľkej európskej štvorky sa v ukazovateli exportnej výkonnosti čiastočne vymyká *Nemecko*, čo len potvrdzuje geopolitické ekonomické pozadie.

V rámci krajín V – 5 si v tomto porovnaní pozornosť zasluhuje *Poľsko*, ktoré sa svojimi ekonomickými ukazovateľmi *približuje k veľkým európskym ekonomikám*. Nie je preto žiadnym prekvapením, že Poliaci sa na neformálnych úrovniach prezentujú za člena „*veľkej európskej šestky*“, aj keď sa formálne vyjadrujú v súlade so záujmami V – 4.

Určitém prekvapením je *Slovinsko*, ktoré na jednej strane ako-tak udržuje rytmus V-5 v exportnej výkonnosti, na strane druhej je tu viditeľný *nesúladsúčasťou zahraničných investícií*. Vysvetlenie by však vyžadovalo modifikovaný analyticko-metodický prístup.

Rok 2009, ktorý bol prednostne použitý pre analytické komparácie tejto podkapitoly nie je síce z vývojového hľadiska konzistentný, naopak, z krízového pohľadu je výnimočný – zatiaľ najhorší – a práve preto je významný pri formulovaní čiastkových záverov .

Všeobecnejší záver k výsledkom vzťahu zahraničných investícií a národnému exportu môže mať aj takéto vyjadrenie: veľké európske ekonomiky exportnú výkonnosť do značnej miery ignorujú, zrejme z toho dôvodu, že domáci producenti a obchodníci zväčša dokážu zvládnuť svoje problémy aj prostredníctvom vnútorného dopytu, a postačuje k tomu aj vnútorné investičné zázemie, nehovoriac o výskumno-vývojovom a inovačnom potenciáli pri zavádzaní nových

technológií. V malých, vysoko otvorených ekonomikách je *filozofia exportnej politiky* v odlišnej polohe: mala by byť preto individuálna, zásadne *odlišná od priemeru*, ktorý vykazuje európske ekonomické prostredie ako celok.

2.2. Zahraničné investície a sektorová exportná výkonnosť⁹

Viac ako približný obraz o úzkej väzbe medzi zahraničnými investíciami a exportným potenciálom, resp. jeho sektorovým zameraním vidieť z nasledujúceho prehľadu *desiatich najvýznamnejších slovenských exportérov*:

1. Samsung Electronics Europe Logistics B.V.
2. Volkswagen Slovakia, a.s.
3. KIA Motors Slovakia, s.r.o.
4. U.S. Steel Košice, s.r.o.
5. PCA Slovakia, s.r.o.
6. SLOVNAFT, a.s.
7. SONY Slovakia, s. r.o.
8. SONY United Kingdom Limited
9. Continental Matador Rubber, s.r.o.
10. Slovnaft Petrochemicals, s.r.o.

Prameň: ŠÚ SR, *Celkový dovoz a celkový vývoz podľa najvýznamnejších dovozcov a vývozcov, 1.polrok 2010, aktualizácia 10.septembra 2010*

Z národnej informatiky vyplýva, že označených *desať exportérov* vyviezlo vo vykazovanom období **42,4 % z celkového slovenského exportu** tovarov. Nie je ani potrebné zdôrazňovať, že je to najmä *účinnok priamych zahraničných investícií*. Ich priemyselné zameranie *predurčuje súčasne aj sektorovú exportnú štruktúru* slovenskej ekonomiky a jej výkonnosť.

Najvýznamnejšie miesto v súčasnej (1.polrok 2010) sektorovej štruktúre slovenského exportu zaujíma *elektrotechnický priemysel* (kapitola HS 85 tvorila 24,0 % z celkového slovenského exportu) a *automobilový priemysel* (kapitola HS 87 tvorila 20,6 % z celkového exportu). V širšej štruktúre *podľa „Tried HS“* colného sadzobníka tvorila Tr. XVI - stroje

⁹ Pod sektorovou exportnou výkonnosťou rozumieme v tejto podkapitole *štruktúru exportného potenciálu priemyselných odvetví* identifikovaných v súlade so štruktúrou *Tried HS colného sadzobníka* (za účelom presnejšieho kvantitatívneho vyjadrenia), porovnanú s úrovňou nominálnej hodnoty HDP.

a elektrotechnické zariadenia podiel na celkovom vývoze vo výške 33,7 % a Tr. XVII - vozidlá..a dopravné zariadenia podiel na celkovom vývoze vo výške 21,7 %.

V nasledujúcej tabuľke je na *princípe exportnej výkonnosti*¹⁰ sústredený exportný potenciál hospodárskych sektorov Slovenska podľa zmienenej štruktúry „*Tried HS*“^{d1}, so zámerom poukázať na ich zásadný vplyv na vonkajšiu ekonomickú výkonnosť.

Hospodársky sektor	Exportná výkonnosť v % HDP, b. c.			
	2007	2008	2009	2010*
<i>Pôdohospodársko - potravinársky sektor</i> ¹	3,01	2,90	2,78	3,21
<i>Sektor minerálnych produktov</i> ²	4,19	4,34	3,29	3,62
<i>Chemický sektor</i> ³	6,12	5,69	4,86	6,04
<i>Drevo- sektor</i> ⁴	5,09	4,61	4,13	4,47
<i>Textilno – odevný a obuvnícky sektor</i> ⁵	3,15	2,85	2,17	2,85
<i>Kovospracujúci sektor</i> ⁶	10,68	10,17	7,09	9,34
<i>Strojársky a elektrotechnický sektor</i> ⁷	23,41	24,30	23,12	25,06
<i>Automobilový sektor</i> ⁸	19,31	17,00	13,14	15,64
Export tovarov celkom	76,72	73,58	62,71	72,23

Prameň: ŠÚ SR: *Intrastat- Zahraničný obchod Slovenskej republiky + Ukazovatele ekonomického vývoja – HDP, aktualizované 02.09.2010*

***1.polrok 2010**

Štatistika neumožňuje získať príslušné relevantné informácie o *majetkovej účasti zahraničných osôb na slovenskom exportnom potenciáli*. S presnejšou znalosťou týchto majetkových vzťahov by bolo možné odhadnúť účasť zahraničných osôb na „slovenských“ exportných výkonoch *v rozmedzí 70 – 80 %*.

V prenesenom význame zahraničná majetková účasť, predovšetkým prostredníctvom ekonomickej činnosti nadnárodných spoločností, má aj prvoradú „*zásluhu*“ na vysokom deficite výnosov z investícií, dokumentovanom v retrospektívnej časti analytickej štúdie.

¹⁰ Podiel exportu výrobkov definovaných hospodárskych sektorov podľa *Tried HS* k nominálnej hodnote HDP, vyjadrenej v %.

¹¹ ¹*Triedy HS: I až IV- živé zvieratá, rastlinné výrobky a tuky, potravinársky priemysel,* ²*Trieda HS V – nerastné výrobky (sol', vápno, cement...), rudy kovov, zemný plyn, ropa, rafinérské . produkty ,* ³*Triedy HS: VI – chemické výrobky, VII – plasty, kaučuk + výrobky,* ⁴*Triedy HS: IX – drevo + výrobky, X – buničina, papier +...z Tr. XX kapitola HS 94 – nábytok...,* ⁵*Triedy HS: XI – textil a odev, XII – obuv ...,* ⁶*Trieda HS XV - základné kovy a výrobky ich spracovania,* ⁷*Triedy HS: XVI – stroje, prístroje, elektrické a elektronické zariadenia, XVIII – prístroje ostatné,* ⁸*Trieda HS XVII – vozidlá, dopravné zariadenia...*

2.3. Zahraniché investície a finálna štruktúra exportu

Štruktúra exportu je v tejto kapitole analyticky vyjadrená v súlade s národnou (ŠÚ SR) i nadnárodnou (Eurostat) štatistikou, podľa medzinárodnej nomenklatúry *SITC Rev.3, v troch základných výrobných skupinách*, ktoré sa výraznejším spôsobom odlišujú stupňom ich finálneho použitia:

- *energetické suroviny a ich produkty*, s prevažne nižšou pridanou hodnotou – *Trieda SITC 3* - patrí sem uhlie, ropa a ropné produkty, zemný plyn, elektrická energia ...
- *prepracované výrobky*, s prevažne strednou úrovňou pridanej hodnoty – *Triedy SITC 6+ 8* - patria sem priemyselné výrobky surovinového charakteru, najmä železo - oceliarsky a hlinikárenský priemyselný sektor, konštrukcie a náradie, výrobky z dreva, zo skla, papier, ďalej tiež nábytok, textil konfekcia, obuv, zdravotnícka technika, prístroje a iné.
- *finálne výrobky*, s prevažne vyššou pridanou hodnotou – **Trieda SITC 7** - patrí sem najmä strojárstvo, elektrotechnika a elektronika, vozidlá – automobilový priemysel...

V súlade s uplatnenou metodikou je v nasledujúcej tabuľke uvedená komparatívna *kvalitatívna štruktúra exportu v európskom hospodárskom priestore*:

podiel na celkovom exporte v %

<i>Ekonomika</i>	<i>Trieda SITC 3</i>			<i>Triedy SITC 6 + 8</i>			<i>Trieda SITC 7</i>		
	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>
<i>EÚ (27)</i>	5,59	7,10	5,69	27,33	26,51	25,94	39,76	38,50	37,41
<i>Eurozóna(16)</i>	5,05	6,43	5,11	27,07	26,30	25,83	39,81	38,47	37,20
<i>V - 5</i>	3,29	3,90	3,33	30,09	29,17	28,10	50,63	50,33	51,00
<i>Slovensko</i>	4,67	5,03	4,61	30,81	29,43	28,77	52,83	53,90	55,47
<i>Česko</i>	2,73	3,40	3,63	30,96	30,17	29,13	54,16	53,79	53,48

Prameň: Eurostat, Langfristindikatoren – Aussenhandel nach dem deklarierenden Land

Čiastkové závery k výsledkom

Kým v predchádzajúcom období bola vývojová *štruktúra exportu* všetkých krajín EÚ *deformovaná* predovšetkým diskontinuálnym *pohybom cien základných energetických surovín* a produktov ich prepracovania (trieda SITC 3), v hodnotenom časovom úseku do exportných potenciálov a štruktúry ešte výraznejším spôsobom *zasiahla globálna svetová kríza*. Rozdiel je

však evidentný v tom, že v časovom úseku 2001 – 2006 sa v súvislosti s pohybom svetových cien zvýšil podiel Triedy SITC 3 na celkovom exporte EÚ 1,6-násobne na úkor finálnejších produktov exportu, v hodnotenom krízovom období je útlmová štruktúra v podstate vyrovnaná.

Vývoj finálnej štruktúry slovenského exportu možno v stručnej forme hodnotiť približne takto:

- v spomínanom kritickom „*energetickom období*“ si v štruktúre slovenského exportu *Trieda SITC 3* udržala celoeurópsky priemerný nárast, najmä preto, že adekvátnym spôsobom zvyšovala ceny rafinérskych produktov, ktoré tvoria podstatnú časť exportu v tomto segmente. V exportnej štruktúre tým utrpela stredná finálna skupina (SITC 6+8), finálny export s najvyššou pridanou hodnotou mierne zvýšil svoj podiel v štruktúre. Krajiny V-4 ako celok sa v tomto období správali protichodne, napr. Česko zaznamenalo v štruktúre exportu pokles v Triede SITC 3 o 1,5-násobok v prospech finálnejších výrobkov (SITC 7), predstihovalo tým v roku 2006 rovnaký exportný segment SK o 4,4 –percentný rozdiel. Z pohľadu vplyvu zahraničných investícií možno predpokladať, že slovenská ekonomika v tomto období intenzívne „nasávala“ zahraničný kapitál, ktorý v tom čase ešte neprodukoval kapacitne porovnateľný export
- v sledovanom „*krízovom období*“, podľa výsledkov komparatívnej kvalitatívnej štruktúry exportu, možno rozpoznať posun slovenského exportného potenciálu smerom k finálnejšej produkcii, do takej miery, že v Triede SITC 7 predstihuje Českú republiku o dva percentné body, nehovoriac o porovnaníach s inými európskymi ekonomickými zoskupeniami. Do akej miery je to pozitívny trend, nie je možné sa v intenciách tohto analytického záberu jednoznačne vyjadriť. Je možné vysloviť presvedčenie, že uvedený kvalitatívny posun slovenského exportného potenciálu je dôsledkom *prítomnosti a zvýšenej účinnosti zahraničných investícií*. V pozadí sú však nadnárodné záujmy a výnosy z investícií, o ktorých už bola zmienka v retrospektívnej časti, a to nielen v súvislosti s exportom tovaru, ale aj medzinárodnými službami. Hodnotenie efektívnosti zahraničných investícií by sa malo stať komplexnejším záujmom nielen na úrovni makroekonomickej, ale i regionálnej.

2.4. Zahraničné investície a výmenné relácie

Výmenné relácie vývozných produkcie sú jedným z indikátorov exportnej výkonnosti, v súčinnosti s výmennými reláciami dovozných produkcie vytvárajú aj zreteľnejší obraz o vývoji vonkajšej ekonomickej rovnováhy v tom zmysle, že *ovplyvňujú úroveň a vývoj reálnej podoby vytvoreného národného produktu*. Z týchto dôvodov ich zaradujeme medzi významné kvalitatívne ukazovatele exportnej výkonnosti. Ako už bolo zdôraznené v iných prácach[1.1], ich účinnosti predchádzajú primárnejšie *strategické prvky*, ktorými sú najmä: *efektívnosť priamych zahraničných investícií, finálna štruktúra exportu a surovinovo-energetická nedostatočnosť ekonomiky*. Možno ešte doplniť:

- *vyššie vývozné ceny* znamenajú súčasne nižšie dovozné ceny porovnateľných produktov na domácom trhu, rozširujú sa tým možnosti nákupu porovnateľného zahraničného sortimentu, zvyšuje sa kúpyschopnosť obyvateľstva a následne celý domáci dopyt, čo sa pozitívne prejavuje v raste domáceho produktu
- *vyššie vývozné ceny* sú tiež *prejavom vyššej kvality a finálnej úrovni exportnej produkcie a jej pridanej hodnoty, obrazom vyššieho technologického a výskumno-vývojového stupňa a to bez ohľadu na investičné vlastníctvo a rozdeľovanie dôchodkov*

Súvis so zahraničnými investíciami a výmennými reláciami vývozných produkcie spočíva v tom, že slovenský exportný potenciál je na ich účinnosti *zásadným spôsobom závislý*, čo bolo zdôraznené už v predchádzajúcich častiach analytickej štúdie . Preto môže byť užitočné *porovnanie výsledkov* vývoja celkových vývozných cenových relácií ekonomiky s exportnými segmentmi, v ktorých majú zahraničné investície nadpriemerné zastúpenie. Použitá je národná štatistika podľa kapitol HS 2, ktorá má pre zvolený účel primeranú vypovedaciu schopnosť.

Vývoj výmenných relácií slovenskej vývoznjej a dovoznjej produkcie*

Zahraničný obchod - kapitoly HS 2	Cenové indexy vývozu			Cenové indexy dovozu		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Celkový vývoz - dovoz	98,3	94,1	99,2	98,7	100,5	96,4
HS 27 – rafinérské produkty...	104,1	97,1	98,4	101,6	104,4	92,4
HS 30 – farmácia	111,7	87,4	99,5	94,7	109,2	97,0
HS 72 – železo a oceľ...	98,7	103,0	92,4	98,8	102,1	91,4
HS 84 – stroje a zariadenia	100,4	98,1	101,5	98,7	96,3	102,3
HS 85 – elektrotechnika + ...	100,3	98,7	104,2	96,4	98,3	99,2
HS 87 – automobilový priemysel...	93,8	94,7	101,9	97,0	95,7	99,1
HS 94 – nábytok...	87,2	98,9	96,0	95,5	100,4	96,7

Prameň: ŠÚ SR – INTRASTAT

* *Medziročné cenové indexy* – z metodologickej stránky sú vykazované roky konzistentné (Indexy cien v zahraničnom obchode typu *Unit Value – UVI*), počnúc rokom 2010 INTRASTAT-SK tieto indexy nezostavuje

Jedným z dôležitých poznatkov je skutočnosť, že *negatívne krízové vplyvy* (pokles ekonomickej výkonnosti v súčinnosti s poklesom exportu) sa v slovenskej ekonomike začali v plnom rozsahu prejavovať *v polovici roka 2008 [1.1]*, teda v rovnakom časovom súlade s negatívnym vývojom cenových indexov vo vývoze. Vývoj ekonomickej výkonnosti kopíruje najmä vývoj vývozných cenových indexov strojárskeho, elektrotechnického a automobilového priemyslu, *odvetví s maximálnym exportným potenciálom a účasťou zahraničných investícií*. Opačný vývoj je zreteľný predovšetkým v železiarsko-oceliarskom a nábytkárskom sektore, čo vyplýva zo zrejmého súvisu s vývojom cenových indexov dovozu (v roku 2008 sa cenový index dovozu zvýšil v kapitole HS 72 o 3,3 percentného bodu a v kapitole HS 94 o 4,9 percentného bodu).

V súvislosti s *dopadom medziročných zmien cenových indexov vývozu a dovozu*, vyplývajúcich z uvedených *informácií Intrastatu*, možno vypočítať reálne zmeny v exporte a následne vplyv na obchodnú bilanciu, vyjadrenú v podieli na hodnote nominálneho HDP takto:

rok 2007- zvýšenie deficitu obchodnej bilancie vo výške 0,3 % HDP.

rok 2008- zvýšenie deficitu obchodnej bilancie vo výške 4,7 % HDP.

rok 2009- zvýšenie aktív obchodnej bilancie vo výške 1,7 % HDP.

Poznámka k roku 2009: Informáciu za rok 2009 je potrebné doplniť, pretože tento rok je očividnou paradigmou takmer všetkých krízových útlmov, a to nielen v slovenskej ekonomike. Cenový index vývozu sa síce medziročne znížil o 0,8 percentného bodu, avšak index dovozu sa znížil o 3,6 percentného bodu, z čoho rezultovalo reálne zvýšenie obchodnej bilancie. Keď sa pozornejšie pozrieme na vývoj vývozných a dovozných cenových indexov, zistíme, že na strane vývozu majú na tomto vývoji zásluhu predovšetkým hospodárske sektory s výrazným podielom zahraničných investícií na exportnom potenciáli (najmä elektrotechnický

a automobilový priemysel). Cenový prepád v palivovom sektore, ktorý výrazne znížil dovoznú náročnosť slovenskej ekonomiky je treba považovať skôr za šťastnú náhodu.

Trochu **rozdielne možno posudzovať** vývoj výmenných relácií v **roku 2009** podľa **štatistiky Eurostatu**. Hlavne preto, že nie sú časovo konzistentné s uvedenými informáciami Intrastatu (Eurostat používa ako referenčnú hladinu rok 2000), umožňujú však komparáciu výmenných relácií slovenskej ekonomiky v rámci európskeho hospodárskeho priestoru. Zaznamenané boli tieto výsledky:

- **v cenovom indexe vývozu** dosiahol v roku 2009 slovenský export hodnotu 120,6, čo je nadpriemerná hodnota v porovnaní s EÚ-27 (107,4) i EA-16 (107,5), v rámci krajín V-5 dosiahla lepší výsledok len Česká republika (122,8), naopak, pod priemerom zostalo Maďarsko (98,2)
- **v cenovom indexe dovozu** sa vo výmenných reláciách slovenskej ekonomiky prejavila aj v roku 2009 nadpriemerná surovinovo – energetická dovozná závislosť s indexom 122,6, čo presahuje priemerné hodnoty EÚ-27 (110,3), eurozóny (113,1) i všetkých krajín V-5 (Česko-117,1, Maďarsko-102,6, Poľsko-115,5, Slovinsko-115,7)
- **ToT (Terms of Trade, Ausfuhr/Einfuhr)** – v tomto komplexnom ukazovateli výmenných relácií dosiahla v roku 2009 slovenská ekonomika hodnotu indexu 98,4, čo presahuje priemerné hodnoty EÚ-27 (97,4), EA-16 (95,0), v rámci krajín V-5 nadpriemerný výsledok dosiahlo Česko (104,9) a Poľsko (103,5), Slovinsko je porovnateľné (99,0), kým Maďarsko (95,7) sa nachádza pod priemerom EÚ-27

3. Z á v e r e č n á č a s ť

3.1. Ku predpokladom ekonomického rastu a exportu vo väzbe na zahraničné investície

Pretrvávajúce globálne krízové stavy sú sprevádzané nekontrolovateľnou cirkuláciou virtuálnych finančných tokov, a dnes už možno použiť výraz aj „*virtuálnych ekonomík*“. Aj keď sa tento vývoj zdá byť, a možno aj bude, časovo pridlhý, z dlhodobého hľadiska ho možno označiť za „*prechodné obdobie*“. V rozmeroch slovenskej ekonomiky je potrebné rešpektovať aj skutočnosť, že čím je ekonomika menšia a otvorenejšia, tým viac sa renomované ekonomické a finančné inštitúcie mýlia v prognózach ich ekonomického rastu. Malé ekonomiky by sa preto mali vo svojich rozhodovaniach spoliehať na vlastnú, geopoliticky nezávislú ekonomickú špičku. V konečnom dôsledku sa základným kameňom zdravého „nevirtuálneho“ hospodárskeho rozvoja musí stať *naturálna produkcia* organicky previazaná na funkčný systém obchodu a služieb prostredníctvom svojich podnikateľských subjektov. Tieto budú musieť pre svoju prosperitu vytvárať aj *nové pracovné príležitosti*. Od týchto faktorov sa budú odvíjať aj pozitívne efekty vonkajšej výkonnosti ekonomiky.

Predpoklad pozitívneho vývoja vonkajšej výkonnosti je však dvojsečný, pretože *budúca úroveň slovenského ekonomického rastu je limitovaná* predovšetkým exportným potenciálom, ktorého štruktúru a úroveň, resp. ďalší nutný vývoj môžu garantovať predovšetkým nadnárodné spoločnosti prostredníctvom vonkajšieho kapitálu a investícií. Štátne a verejno-regionálne snahy a prostriedky môžu v dlhšej budúcnosti týmto tendenciám iba napomôcť vytváraním lepších podmienok v oblasti dopravnej, energetickej a ekologickej infraštruktúry.

Akékoľvek minulé, alebo budúce štátno-politické i verejné štruktúry by mali niesť zodpovednosť predovšetkým za vytváranie podmienok pre pozdvihnutie a *rozvoj vzdelanostného systému* obyvateľstva na všetkých vekových úrovniach, v opačnom prípade možno vnímať prejavy o znalostnej ekonomike Slovenska iba ako účelovú politickú propagandu.

Jedným z krízových výkričníkov je *útlm v zamestnanosti*. Vo vzťahu k zahraničným investíciám je však potrebné upozorniť na *možný radikálny rozpor*: ak chce ekonomika podporovať prílev zahraničných investícií na báze vysokých technológií s inovačným a výskumno-vývojovým zázemím, potom musí počítať s tým, že takéto technológie sú založené na vysokej produktivite práce a logicky znižujú počet pracovných miest. Pre Slovensko, aj vzhľadom na

podpriemernú úroveň demografickej a vedomostnej štruktúry v rámci EA by bolo skôr užitočné zabezpečiť, resp. *podporovať národné kooperačné a pracovne náročnejšie väzby* vo vzťahu k zahraničným investíciám (výroba komponentov), ktoré by zvyšovali zamestnanosť. Novo industrializované štáty (NIŠ) so súčasnými najvyššími prírastkami ekonomického rastu takýto model uplatňujú aj za pomoci regulačných opatrení. Je tu aj ďalšia možnosť: výraznejším spôsobom podporovať domáce podnikateľské aktivity s nižším stupňom produktivity, ale na báze vlastných výrobných zdrojov a podmienok (najmä spotrebný priemysel, ktorý by mohol čiastočne saturovať predovšetkým vnútorný dopyt, čo by podporilo aj ekonomický rast).

Vývoj teritoriálnej štruktúry exportu, či už hodnotíme predkrízové, alebo krízové obdobie, sa v podstate nezmenil: všetko sa naďalej odohráva *v radiálnom priestore cca 500 km*, čo je v rozpore s predsavzatiami minimálne dvoch posledných vládnych štruktúr. Je celkom logické, že smerovanie exportu si „dirigujú“ prednostne zahraniční producenti, avšak kompetentné štátne a regionálne aparáty by mohli v rámci svojich právomocí a povinností posilniť činnosť obchodnej diplomacie a národných exportných subjektov v hospodárskych priestoroch spomenutých NIŠ, prípadne rozvojových krajín, kde sú možnosti zvýšeného exportu pravdepodobné. Treba tomu prispôsobiť aj činnosť štátnych finančných inštitúcií aj za cenu úverových a poisťovacích strát a nevyžadovať od nich plánovitú povinnosť navrhovať príjmy štátneho rozpočtu.

3.2. K výnosom z priamych zahraničných investícií

Efektívna prítomnosť zahraničných investícií v ekonomickom priestore Slovenska nebola doteraz, a podstatným spôsobom stále nie je hodnotená. Dôsledkom toho je ich povrchné vnímanie z pohľadu zamestnanosti a exportu, resp. pozitívnych účinkov na ekonomický rast. Doposiaľ pretrvávajú princípy a tendencie permanentnej liberalizácie zahraničných investícií, tieto však už aj v slovenskej ekonomike vyčerpali takmer všetky svoje možnosti a limitné hranice. Všeobecná podpora a prednostné rozvíjanie spomenutých *extenzívnych prvkov* rozvoja ekonomiky nakoniec skôr – či neskôr dospeje k zákonitosti, že *extenzívny vývoj je vždy sprevádzaný klesajúcou účinnosťou*.

V súvislosti s novými prílevmi a súvisiacou *podporou zahraničných investícií* je potrebné vyžadovať aj adekvátne *kvalitatívne prínosy pre vnútornú ekonomiku*. Na prvom mieste hovoríme o výskumno-vývojovom a inovačnom zázemí na centrálnej úrovni, hneď za tým by mohla

nasledovať požiadavka zvýšenej vnútornej kooperačnej činnosti na regionálnej úrovni (napr. na úrovni ¼ celkových výkonov), čo by dávalo dostatočnú záruku primeraného zvýšenia zamestnanosti.

Potreba účelnejšieho monitorovania ekonomickej činnosti zahraničných investícií v národnom ekonomickom prostredí má preto svoje opodstatnenie. Možno napr. odporučiť sledovanie čiastkového - účelového *ukazovateľa efektívnosti* priamych zahraničných investícií, ktorý by dával do súvisu ich *pravidelné výdaje* (dane a odvody) a *pravidelné príjmy* (zisky, vrátane reinvestovaných, dividendy, úroky a iné) v slovenskom ekonomickom prostredí. Takto vypočítaný rozdiel by mohol zrealniť dopad deficitu výnosov z investícií na úroveň vonkajšej rovnováhy[1.1].

Úzky súvis so zahraničnými investíciami možno hľadať a nájsť aj v *medzinárodných službách*. Do záverečnej časti štúdie je tento súvis vložený najmä z toho dôvodu, že medzinárodné služby začínajú vážnym spôsobom negatívne ovplyvňovať celkovú ekonomickú rovnováhu Slovenska : kým v roku 2007 mali medzinárodné služby *pozitívny dopad* na vonkajšiu ekonomickú rovnováhu vo výške 0,7 % hodnoty nominálneho HDP, v roku 2009 sa už objavil deficit vo výške 2,0 % nominálneho HDP. Deficitná problémová tendencia vznikla predovšetkým v kategórii „*iných služieb*“ (v roku 2009 vo výške 2,4 % HDP), ktorá má *priamy súvis so zahraničnými investíciami*, pretože za finančnými a poisťovacími službami, ale tiež stavebnými, službami spojov a výpočtovej techniky..., ktoré túto deficitnú tendenciu vytvárajú, je *prednostne zahraničný kapitál*. Do akej miery je to nezvratná tendencia, odpoveď by mohla poskytnúť iba *samostatná analytická práca* na podklade hlbších exaktnejších informácií. Aj v tejto analytickej štúdii je potrebné zopakovať, že vzhľadom na geo - ekonomické predpoklady Slovenska v rozsahu celej európskej štruktúry je rozvoj sektora medzinárodných slovenských *služieb jedným z rozhodujúcich článkov pri budúcej tvorbe pozitívnych zložiek národného produktu*.

3.3. K výmenným reláciám v zahraničnom obchode

Trvalejšou brzdou zlepšovania *výmenných relácií*, a máme na mysli komplexnejší vzťah medzi vývoznými a dovoznými cenovými indexmi (*ToT*), je *na prvom mieste* neprimerane vysoká surovinovo-energetická nedostatočnosť slovenskej ekonomiky v rámci celého európskeho hospodárskeho priestoru. *Na druhom mieste* treba spomenúť relatívne znižovanie pridanej hodnoty exportnej produkcie vplyvom vyššej pridanej hodnoty dovozových komponentov, z čoho rezultuje

potenciálna možnosť nahradiť tieto dovozy domácou produkciou, čo môže pozitívne vplývať na ekonomický rast a zamestnanosť. *Tretím argumentom* môže byť systém transferových cien, prostredníctvom ktorých nadnárodné spoločnosti realizujú prevažnú časť slovenského exportného potenciálu a prerozdeľujú tak vytvorené zisky v neprospech slovenskej ekonomiky. To je však proces, ktorý z pohľadu národných záujmov v súčasnej globálnej ekonomike nie je možné zásadnejším spôsobom ovplyvniť.

Ak by sa mali výmenné relácie vyvíjať negatívnym smerom, potom je potrebné stratu na vytvorenom národnom produkte kompenzovať rastom reálneho vývozu (zvýšeným objemom), alebo znížením reálneho dovozu. To však už hovoríme o extenzívnom rozvoji ekonomiky.

Literatúra a použitá údajová základňa

[1] *Čiastkové výstupy* - projekt VEGA, riešiteľ: BURDA, Š., Prognostický ústav SAV, Bratislava.

[1.1] Krízové vplyvy na vonkajší vývoj slovenskej ekonomiky, október 2009

[1.2] Špecifiká zahraničného obchodu Slovenskej republiky, júl 2004

[1.3] *Zmeny a nové tendencie vo vývoji vonkajšej ekonomickej rovnováhy SR*, september 2005

[1.4] *Úroveň a vývojové trendy v zahraničnom obchode Slovenska*, september 2006

[1.5] *Bazálne faktory vývoja exportnej výkonnosti slovenskej ekonomiky*, september 2007

[1.6] *Konkurencieschopnosť slovenského exportu v podmienkach EÚ*, október 2008

[1.7] *K základným súvislostiam vstupu Slovenska do Európskej menovej únie*, september 2008

[2] VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: Sprint 2005

[3] BALÁŽ, P. a kol.: *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava, Sprint 1995

[4] JANKOVSKÁ, A. - kol.: *Medzinárodné financie*. Bratislava: Ekonómia 2003

[5] OKÁLI, I. a kol.: *Hospodársky vývoj Slovenska..* . Ekonomický časopis, 53, 2005, č.5.

[6] VINTROVÁ, R., SPĚVÁČEK, V.: *Jak rychle rostla česká ekonomika*. Ekonom;č.16,2005

Eurostat: Datenbank, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Štatistický úrad Slovenskej republiky: Ukazovatele ekonomického vývoja. www.statistics.sk

Národná banka Slovenska: Platobné bilancie za roky 2000 až 2010. www.nbs.sk

ČSÚ: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/home>

ČNB: <http://www.cnb.cz/cs/index.html>

Zhrnutie

Vplyv priamych zahraničných investícií na exportnú výkonnosť Slovenska

Čiastkový výstup k projektu VEGA „Dlhodobé faktory ovplyvňujúce konvergenciu ekonomiky Slovenska k úrovni vyspelých krajín EÚ“ sa zaoberá súvislosťami medzi exportnou výkonnosťou a priamymi zahraničnými investíciami. Zaznamenáva a hodnotí zmeny a vývojové tendencie pod účinkom globálnej ekonomickej krízy a skúma relevantné relácie v rámci eurozóny a krajín V-5 (Česko, Maďarsko, Poľsko, Slovensko + Slovinsko).

Retrospektívna časť prezentuje významnejšie výsledky, ktoré sa vzťahujú k predmetu predkladanej štúdie, na báze predchádzajúcich výsledkov riešenia čiastkového projektu.

Analytická časť je orientovaná na celkovú a sektorovú exportnú výkonnosť ekonomiky vo vzťahu k zahraničným investíciám, ďalej tiež na dopady zahraničných investícií na finálnu štruktúru exportu a vývoj výmenných relácií v zahraničnom obchode.

Záverečná časť čiastkového výstupu sa vyjadruje ku predpokladom ekonomického rastu a exportu vo väzbe na zahraničné investície a odporúča opatrenia na hodnotenie ich účinnosti v slovenskom ekonomickom prostredí.

Summary

Influence of foreign direct investment on export performance of Slovakia

Partial output from the project VEGA „Long-term factors affecting convergency of Slovak economy to the level of the developed countries of EU" does deal with relation between the export performance and foreign direct investment. Record and evaluate the changes and development trends under the thumb of global economic crises and investigate relevant relations within the euro zone and V-5 countries (Czech republic, Hungary, Hungary, Poland, Slovakia and Slovenia).

Retrospective part presents more remarkable results relating to the topic of the submitted study, on base of the former results from solution of the partial project.

Analytical part is oriented on the global and sectional export performance of economics at relation to foreign investment, further also to the impact of foreign investment on final structure of the export and exchange relations in foreign trade.

Closing part of the partial output express the assumptions of the economic growth and export respecting of foreign investment and recommend measures on evaluation of their effectiveness in Slovak economic environment.